

Kazak ve Türkiye Türkçesindeki Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Fiillerin Anlamsal Yapısı*

Amirzhan Rysbayev**

Gulzada Temenova***

Öz

Deyimler, çeşitli kavram ve durumları özel bir yapı veya söz dizimi içinde belirtmeye yarayan, çoğunlukla kalıplaşınca gerçek anlamlarını yitiren kelimelerden oluşmuş ve kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da cümlelerdir. Bu yazıda, Türk lehçelerinde, özellikle Kazak ve Türkiye Türkçesinde deyimleşmiş birleşik fiillerin dış ve iç yapısındaki ortak nitelikler karşılaştırmalı şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Karşılaştırılırken bu iki lehçedeki deyimler deyimleşmiş fiillerin oluşmasına ve kalıplaşmasına temel olan arkaik unsurlar ve kökü bir olan iki lehçedeki deyim birimlerin benzeşen yönleri olmakla birlikte tamamen kendilerine has özellikleri de olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada, isim+fiil unsurlu deyimleşmiş fiillerin yapı özellikleri ve onların oluşumunda yer alan ve değişik anlamlara gelen sözcüklerin deyimmin manasını oluşturmadaki rolü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Deyim, deyimleşmiş fiil, unsur/öge, frazeolojik bütünlük, iç ve dış yapı

* Geliş Tarihi: 18 Mayıs 2016 – 26 Temmuz 2016

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Metin içi: (Rysbayev ve Temenova 2018: Sayfa No)

Kaynakça:Rysbayev, Amirzhan – Temenova, Gulzada. (2018). Kazak ve Türkiye Türkçesindeki Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Fiillerin Anlamsal Yapısı. *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 85: 113-128.

** Öğretim üyesi, El-Farabi Kazak Millî Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi, Almatı/Kazakistan esabatyrbek@gmail.com

*** Öğretim üyesi, El-Farabi Kazak Millî Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi, Almatı/Kazakistan gulzadakanat@hotmail.com

Giriş

Türk lehçelerinde oluş ve kılış belirten deyimler, başka deyim türleriyle kıyaslandığında sayı bakımından daha fazladır. Oluş ve kılış belirten deyimler, başka bir ifadeyle deyimleşmiş fiiller, yapısı ve deyimli oluşturan kelime türleri bakımından çok çeşitlidir. İki lehçede de deyimler, genel olarak isimle fiilin birleşmesiyle oluşmuşlardır. Fiil öbeğinin Türkçede birkaç türü vardır. Kazak Türkçesinde işbu fiil öbeği türünün tüm çeşidiyle kalıplaşmış deyimler mevcuttur. Kazak Türkçesinde bu duruma uyan ve anlam açısından Türkiye Türkçesindeki doğrudan karşılıklarına örnek olarak aşağıdaki deyimler gösterilebilir. Örneğin, *ayaq baspaw/layak basmamak*, *ayağı awırlaw/ayağı ağırlaşmak*, *ayaqqa jarmasuw/ayağa el atmak*, *ayağına minuw/ayağına binmek*, *ayağı-ayağına juqpaw/ayağı ayağına ilişmemek*, *ayağın quşuw/ayağını kucaklamak*, *ayaqтан қағуw/layaktan vurmak*, *ayaqsız qaluw/ayaksız kalmak*, *qapıda qaluw/gaflette kalmak*, *betimen ketuw/yüzüyle gitmek* v.b. Bu deyimlerin isim ve fiil unsurları birbirleriyle çeşitli durum ekleriyle bağlanmıştır, daha doğrusu burada bütün durum eklerini görebiliriz. Türkiye Türkçesinde de durum ayındır, örneğin: *ayak atmak*, *ayağa düşmek*, *ayağına dolanmak*, *ayağını bağlamak*, *ayakta kalmak*, *ağızdan kapmak*, *ateşle oynamak*, v.b. Bunun yanı sıra deyimleşmiş fiillerin çekiminde de dikkate değer özellikler bulunmaktadır. Çoğunlukla onlar sıradan bir fiil gibi değil, sadece olumlu şekilde kullanılır. Bazıları ise sadece olumsuz şekilde kullanılmaktadır. Hem olumlu, hem de olumsuz şekilde kullanılan deyimleşmiş fiil türleri, sayı bakımından çok fazla değildir. Yapısı (unsurları) aynı olmasına rağmen olumlu ve olumsuz şekilleri anlam açısından farklı olan deyimleşmiş fiiller de vardır. Örneğin, Türkiye Türkçesinde *ağzını açmak* deyimini “konuşmaya başlamak; ağır sözler söylemeye başlamak; alık alık bakmak” (*Türkçe Sözlük* 1988: 26) gibi üç türlü manada kullanılır. Şekil bakımından bu deyim olumsuz olan *ağzını açmamak* deyimini ise, sadece “hiçbir söz söylememek, ses çıkarmamak” (*Türkçe Sözlük* 1988: 26) anlamında kullanılır. Bunun gibi örnekler iki lehçede de çoğaltılabilir.

İki lehçedeki deyimleşmiş fiiller, unsur sayısı bakımından da çok çeşitlidir. *Özeği taluw* (içi bayılmak, çok acıkmak), *ökpesi öşuw* (nefes nefese kalmak), *öti jarıluw* (küplere binmek), *el atmak*, *dili uzamak*, *dar gelmek*, *çorba etmek* gibi iki ögeli olanlardan başlayarak üç ögeli olanlar (*közinin eti ösuw* (böbürlenmek, kibirlenmek, gururlanmak), *tamırına balta şabuww* (kökününü kurutmak), *kirerge tesik tappaw* (girecek delik bulamamak), *ateşi başına vurmak*, *dalgasına taş atmak*, *deveyi düze çıkarmak*), dört ögeli olanlar (*it terisin basına qaptaw*

(*yerden yere vurmak*), *işken asın jerge qoyuw* (bir şeyi çok sevmek, çok istemek, gönlünü ortaya koymak), *töbe şaşı tik turuw* (tüyleri diken diken olmak, çok korkmak, korkuya kapılmak), *eki közi dört boluw* (dört gözle beklemek, gözü yollarda kalmak), *delinin eline deǵnek vermek*, *dilinin altındaki baklayı çıkarmak*, *dört duvar arasında kalmak*, *dört yanı deniz kesilmek*), beş ve daha fazla öğeden oluşanlar (*eki eziwi eki qulaǵına jetuw* (çok mutlu olmak), *awzına aq it kirip qara it şıǵuw* (ağır küfürler etmek), *barar jer basar taw qalmaw* (gidecek yeri kalmamak, çaresiz kalmak), *butın but qolın qol qıluw* (cezasını vermek, parçalamak), *deve kuşu gibi başını kuma sokmak*, *dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek*, *dünyanın kaç buçak olduğunu anlamak*, *elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak*) vardır. Ama bunlardan en çoğu isim+fiil yapıları iki öğeli deyimlerdir, çok öğeli deyim sayısı daha azdır.

Tabii iki lehçedeki son unsur fiil olan bütün deyimler fiille görevdeş olmaz. İsim+fiil yapıları deyimlerin arasında belli bir şekilde kalıplaşmış ve ancak o şekilde kullanılan deyimler de vardır. Bunlar, genelde sıfat-fiil ve zarf-fiil şeklinde kalıplaşmış deyimlerdir. Örneğin, Kazakçadaki *jürek jutqan/yürek yutan* (korkusuz), *awız aşar/aǵız açar* (iftar), *bas keser/baş keser* (cellat, acımasız), *könül aşar/gönül açar* (gönlüne ferahlık veren, rahatlatan), *aldın ala/önceden*, *artın ala/sonra* veya Türkiye Türkçesindeki *akıl almaz*, *karınca ezmez*, *gün görmüş*, *çok bilmiş*, *kendini bilen*, *akla gelmedik*, *dişe dokunur*, *gözünü kırpmadan*, *dünya durdukça*, *göz göre göre* gibi deyimlerin birinci unsuru isim soylu kelime, ikincisi fiil, fakat bunların fiil unsurları haber kipinde kalıplaşmamış ve bundan dolayı onlar cümlede fiil görevinde kullanılmaz. Cümledeki görevi sıfat veya zarfa uygun gelir.

İsim+Fiil Yapılı Deyimler ve Özellikleri

Kökü bir olan Kazak ve Türkiye Türkçesinde deyimleşmiş fiillerin sözcüksel anlam bakımından ve gramer yapısında fark yok diyebiliriz. Yapı iki lehçede de aynıdır; fiil öbeği grubu özelliğini taşır. Fiil öbeğinin kalıplaşma yolu da biri isim, diğeri fiil olan tamlama donmasıdır. İki sözcükten oluşan deyimlerde sık rastlanan sözcük türleri de genel olarak her iki lehçede birbirine benzemektedir. Bu, durum tabii olarak Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin aynı kökten olmasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki iki lehçedeki deyimleşmiş fiillerin dış yapısı, bünyesindeki sözcüklerin türleri, onların birbiriyle ilişkisi ve öbekleşme yolları, başka bir deyişle deyim anlamının kalıplaşmasına esas olan kavramın birleşerek dilin parçalanmaz ve özel bir birimi halinde ortaya çıkışı hemen hemen aynıdır. Fakat bu özellikler, sa-

dece dış yapı özellikleridir, yani şeklidir. Tabii ki, iç anlam ile şekil birliği, bütünlüğü olmazsa deyim, sözcükle görevdeş bir dil birimi olarak kabul edilemez ve dildeki kendi görevini yerine getiremezdi. Bu bakımdan deyimleri dildeki kelime birimleriyle aynı seviyeye koymak doğrudur. Onların genel manaları ve görevleri buna uygundur. Ama yine de deyim bünyesindeki sözcüğün ayrı ayrı anlamlar taşımadığını ileri süren bilim adamı Kenesbayev, “...bazı araştırmacılar deyimlerin ortaya koyduğu manayı frazeolojik anlam, kelimelerinkini ise leksikolojik anlam olarak adlandırmayı uygun görür.” (1977: 597) gibi görüş bildirmiştir.

Her hangi bir deyim incelendiğinde onu oluşturan sözcükler ayrı ayrı dil birimleri olarak ele alınmaz, belli bir kavramı bildiren, bütün bir anlamı ortaya çıkaran parçalar olarak algılanır ve bu açıdan ele alınır. Deyimleri oluşturan kelimelerin her birinin tek başına bir kavram ya da nesneye karşılık gelmesi beklenmez. Bu durumda mühim olan deyim kendi içinde bir mana içermesidir.

İsim+fiil yapıları deyimlerin genel (sözcüksel) anlamları ve bununla ilgili olarak cümledeki görevi fiille aynıdır. Bu yüzden, tanınmış Kazak dilbilimcisi A.İsqaqov bu tür deyimleri bileşik fiilin bir çeşidi sayar ve onları sabit fiiller olarak adlandırır (İsqaqov 1991: 238-240). Fiille görevdeş deyimlerin sıradan bir fiil gibi belli bir oluş ve kılış belirten kavramın adı olduğu ortadadır. “Kavram, çevredeki var olan gerçeklerin duygu ve bilinç etki göstermesi sonucunda ortaya çıkar. Onsuz, yani hakiki gerçekler olmadan hiçbir kavram olmazdı” (Kenesbayev vd. 1962: 597). Duygu ve bilinçle algılanarak insan düşüncesinde biçimlenen kavram her zaman basit olmaz. Çeşitli olay ve durumlarla ilgili ortaya çıkan bir sürü karma/bileşik kavramlar mevcuttur. İki lehçedeki deyimleşmiş fiiller, sadece yalın oluş ve kılışı belirtmiyor, bununla birlikte eylemin herhangi bir özelliğini veya nesnesini ya da failin herhangi bir özelliğini gösteren manayı da kavrar. Bunu fiilin semantik bakımdan gösterdiği bir gelişme olarak değerlendirebiliriz. Bu gibi örneklerde anlama esas olarak nesneyle ilgili duygusal bir durumu ya da failin olaya bakışını belirleyici bir mana eklenir ve anlam katmerlenir. Deyimlerin dış yapısının da, iç yapısının da karma/bileşik olmasının sebebi işte bu özelliğe dayanmaktadır.

Bunun gibi katmerli kavramların oluşumu ve parçalanmaz bütün bir kelime gibi kalıplaşması, insan düşüncesinin gelişimine ve toplumsal hayatın değişmesine bağlıdır.

Deyimler, somut şekilde düşünmenin bir göstergesi olan dil birimlerdir. Tanınmış Başkurt dilbilimcisi Z. Uraksin şöyle diyor: “Deyim birimler, insan zihninin somuttan soyuta, gerçekten mecaza geçerek gelişmeye başladığı çok eski dönemlerde ortaya çıkmaya başlamıştır” (Uraksin 1975: 153). Ama bütün soyut kavramların hep deyimlerle adlandırıldığını sanmak da doğru olmaz. Dilde düşünce yoluyla algılanan bir sürü soyut isim vardır. Fakat bütün bu kelimelerde mecazi anlam aramak mümkün değil. Deyimler ise, genel olarak mecaz anlamlarıyla ortaya çıkar. Burada deymi oluşturan sözcükler çok büyük önem taşır. Onlar, halkın iyi bildiği, eski dönemlerden beri kullanılagelen ve günlük yaşamda sık kullanılan kelime türleridir. Ama yine de deyimlerin anlamı, her zaman onu oluşturan sözcüklerin ne gerçek, ne de mecaz anlamlarından çıkarılır. Deyim yapısındaki sözcüklerin deyim anlamını oluşturmadaki rolü de aynı değildir. Onların oluşma yolları değişebilir. Bazı deyimlerin manasının onu oluşturan sözcüklerin anlamıyla hiçbir ilişkisi yokken bazılarının manasına ise herhangi bir öğesinin katkısı açıkça görünmektedir. Bu durum, bazı dilbilimcilerin dikkatini çekmiş ve bu konuda birçok eser yazılmıştır.

Deyimleşmiş fiillerin anlamsal bakımdan sabit oluşu ve bütün bir dil birimi niteliği taşıması, onu oluşturan sözcüklere bağlı bir durumdur. Deyimleşmiş fiili oluşturan sözcükler, çoğunlukla dilde aktif kullanılan birimler olmalarına rağmen, deyim bünyesine kendi sözcüksel anlamlarını koruyamamaktadır. Bazılarında deymi oluşturan kelimelerin sözcüksel anlamı belli bir derecede korunmuş olabilir ama bu anlam o kelimenin ayrı ve tek başına kullanışındaki anlamıyla aynı değildir.

Örneğin, Kazakçadaki *jürek jalğaw*/yürek eklemek (bir şeyler atıştırmak), *bas köteruw*/baş kaldırmak (isyan etmek, karşı gelmek, iyileşmek), *köz jiberuw*/göz göndermek (göz gezdirmek) veya Türkiye Türkçesindeki *yüreği bayılmak*, *baş eğmek*, *göz atmak* gibi deyimleşmiş fiilleri karşılaştırarak onların kalıplaşma/oluşma yollarının aynı olmadığını fark etmek mümkündür. Bu örnekteki deyimlerin her biri insan organ adlarının (onlar dilin deyim yapımında en aktif kullanılan sözcük türleri) katkısıyla oluşan deyimler olmasına rağmen, onların semantik yapısı ve unsurları arasındaki bağ, dilin bugünkü durumu açısından aynı değildir. İlk ikisinin (*jürek jalğaw*, *yüreği bayılmak*) anlamıyla onları oluşturan unsurların/kelimelerin arasında hiç bir bağlantı yok gibidir. Tarihi bakımdan böyle bir ilişki var olsa bile, bugün bu kelimeleri esas alarak tayin etmek çok zor veya mümkün değildir. Bu

iki deyim, Kazak Türkçesinde (*jürek jalğaw*) “az bir şey yemek; küçük bir şeyle beslenmek” anlamını, Türkiye Türkçesinde ise (*yüreği bayılmak*) tam tersine “çok acıkmak, içi bayılmak” (*Türkçe Sözlük* 1988: 1652) anlamını taşır. Acıkmakla veya yemek yemekle bu iki deyim bünyesindeki sözcüklerin (yürek, eklemek ve bayılmak) herhangi bir sözcüksel anlamının doğrudan ilişkisi hiç yok gibidir. İki lehçedeki ortak kelime isim unsurunun (jürek-yürek) esas anlamı “kalp” şeklindedir (*Türkçe Sözlük* 1988: 1652). Bunun yanısıra iki lehçede de “gönül, duygu” gibi mecaz anlamları mevcuttur. Bu ikisinin ve fiil unsurlarının “iki şeyi birbirine bağlamak, eklemek” ya da “kendini kaybetmek” anlamlarının mide/karın-acıkmak/yemek kavramlarıyla ilgisi yoktur. Hatta buradaki kelimelerin/unsurların birleşme değeri de bulunmamaktadır. Örneğin, *yüreği* başka bir şeyle veya kendi kendine bağlamak, eklemek mümkün değil ve bunun gibi bayılmak da her hangi organa değil, insanın kendisine has bir durumdur. Başka bir deyişle, *jürek jalğaw* ile *yüreği bayılmak* idiomlaşmış, yani tam anlamıyla kaynaşmış mecazi deyimler, onların “kelime tamlamalarının esasında kalıplaştığı şüphesiz” (Kenesbayev 1977: 605) olmasına rağmen, günümüzde bu tamlamanın izi tamamen kaybolmuştur. Bunun gibi deyimlerin semantik yapısını *kaynaşmış sözcüklerin karışımından oluşan birim* olarak değerlendirebiliriz. Bu durumdaki deyimleri başka bir dile aslında olduğu gibi çevirmek olanaksızdır. Hatta kökü bir olan Kazak ve Türkiye Türkçesinde bile buna benzer deyimlerin aynısını – yapısal ve anlamsal bakımdan birbirini tekrarlayan benzerini bulmak her zaman mümkün olmamaktadır. Verilen örneklerin (*jürek jalğaw*, *yüreği bayılmak*) isim unsurları iki lehçede aynı ve onların oluşturduğu deyimlerin manalarında da ortak nitelik vardır (acıkmak ve yemek yemek) fakat yine de bu ikisinin fiil unsurlarını tam çevirerek deyim aynısını yapamayız. Kazakçada Türkiye Türkçesindeki gibi acıkmayı belirten ve *jürek* kelimesinin katılımıyla yapılan *jüregi sazuw* ve *jüregi taluw* deyimleri var. Fakat Türkiye Türkçesinde bu kelime (yürek) yemek yemekle ilgili deyim oluşturmuyor. İki lehçede de acıkmak, vücudumuzdaki en önemli organın biri olan *yüreğin* halsizleşmesiyle açıklanır. Burada acıkma halinin zihinde algılanması, betimlenmesi aynı olmakla beraber, acıkma halini gidermede, yani “az bir şey yemede” ise böyle bir ortaklık yoktur.

Bas köteruw ile *başkaldırmak* deyimleri, yukarıda incelenen deyimlerden semantik yapı bakımından farklılık göstermektedir. Evvelki iki örnekte (*jürek jalğaw*, *yüreği bayılmak*) deyim manasına esas olan içerik, yani iç şekil hiç bilinmemektedir, son iki örnekte ise bu açıkça görülmektedir. Çünkü bunların

tümünde isim unsurları organ adları olmasına rağmen, son ikisinde öncekiler gibi iç organ değil, göze görünen dış organ ve bundan dolayı bu organla (baş) yapılan hareket de açıktır. Belli bir durumda başı kaldırmak da, eğmek de mümkündür. İşte bu hareketlerin ne gibi durumda yapıldığına bağlı olarak insan zihninde onun anlamına uygun mecaz kavram oluşmaya başlar. Örneğin, *bas köteruw* (başkaldırmak) deyiminin “kalkmak, uyanmak; iyileşmek, ayıkmak; karşı gelmek, ayaklanmak” gibi üç manasının da oluşumunda gerçek hareketin izi hemen fark edilir. Uyanırken de, iyileşirken de, isyan ederken de baş kaldırılır, eskiden de öyleydi, şimdi de öyle. Deyimin mecazi anlamının oluşumuna kaynak olan iç şeklin açık olması da ondandır. Türkiye Türkçesindeki örnek (*baş eğmek*) hakkında da bunu söyleyebiliriz. Bu deyim “saygı göstermek için baş eğerek selamlamak; direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek, inkiyat etmek, yani boyun eğmek” (*Türkçe Sözlük* 1988: 148) gibi iki türlü manası vardır. Bu iki mananın da iç şekli, yani deyim anlamının esası çok açıktır. Dikkat çekilecek bir nokta, bu iki deyim karşılaştırılan iki lehçede de mevcuttur. Böyle olmasının sebebi, söz konusu durumlarda iki halkın da aynı hareketi yapmasından kaynaklanmaktadır. Mecazi anlamın deyim manası olarak kalıplaşmasına temel olan hareketin içeriği ortaktır.

Deyim manasına temel olan hareketin açıkça görüldüğü bu gibi deyimlerin anlamına deyim bünyesindeki kelimelerin sözcüksel manası doğrudan etki göstermez. Deyim manası, çok evvelki serbest söz takımının tamamen istiare etmesi sonucunda yapılmıştır. Önceki örneklerde olduğu gibi burada da deymi oluşturan sözcükler, bir bütün olan deyim manasına aynı derecede katkıda bulunur. Deyim bünyesindeki herhangi bir sözcüğü ana ya da yardımcı unsur saymak yerinde olmaz. Söz takımı bütün hâlinde yeni bir anlam kazanır, onu oluşturan kelimeler sözcüksel niteliğini kaybeder. Başka bir deyişle deymi oluşturan kelimeler, sıradan bir sözcük değil, anlam açısından sadece kendine has özel bir yolla yenileşen, yeni bir renge bürünen bambaşka bir dil birimidir.

Köz jiberuw/göz göndermek ile *göz atmak*, *göz gezdirmek* deyimlerinin de kendilerine has özellikleri vardır. İsim unsurları birinci örnekteki gibi iç organ değil, ikinci örnekteki gibi dış organdır. Fakat aynı biçimde serbest söz takımı olamaz ve *bas köteruw* veya *başkaldırmak* gibi gerçek bir hareket de yoktur. Çünkü buradaki unsurlar/sözcükler (göz, göndermek, atmak, gezdirmek), ayrı ayrı kelimeler olarak birbirleriyle birleşme değeri bulunmayan sözcüklerdir. Görme organı gözü göndermek ya da atmak olanaksızdır. Ama

iki lehçedeki deyimın anlamı görme, bakma organı gözle ilgili bir harekettir. Türkiye Türkçesinde (*göz atmak*) “kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek” (*Türkçe Sözlük* 1988: 568) şeklinde açıklanmaktadır. Kazak Türkçesinde ise, bakmak, daha doğrusu “bakışı bir şey üzerine çevirmek” anlamındadır. Bunların deyim olarak kalıplaşmalarına isim unsurlarının (göz) mecaz anlamda kullanışı temel teşkil eder. Yani göz kelimesi organ adı olmakla beraber bu organ (göz) hizmetinin de adıdır. Demek ki, *köz jiberuw* ve *göz atmak* deyimleri bir organ olan gözü değil, bakışı bir şey üzerine atmak veya göndermektir. Soyut kavramın adı olan isim unsurları mecaz da olsa, sözcüksel nitelikteki bir birimdir. Bunun içindir ki, bu deyimlerin semantik temeli isim unsurları sayılır. Buna benzer nitelik, iki lehçedeki isim unsuru soyut kavramların adı olan birçok deyimleşmiş fiilde bulunur. Örneğin, *oyğa batuw* (düşünceye dalmak), *aqılğa keluw* (akla gelmek, hatırlamak, düşünceli davranmak, akılla hareket etmek), *aqılı jetpew* (anlayamamak, akılı ermemek) veya *fikir vermek*, *fikrini almak*, *akılda kalmak*, *aklı çıkmak* gibi deyimlerin anlamları isim unsurlarına bağlı olarak kalıplaşmıştır.

İki lehçedeki deyimleşmiş fiillerin semantik bakımdan bir bütün, parçalara ayrılması mümkün olmayan bir dil birimi olarak kalıplaşmalarının birkaç yolu vardır. Kimilerinin semantik anlamı her iki unsurunun da sözcüksel niteliğinden çok uzak düşmekte, kimilerinde bir unsur bütün birimin semantik temeli görevini üstlenmektedir. Kimilerinde ise bütün takım mecazi anlama geçtiği için, deyim anlamının kalıplaşmasında iki unsur da aynı derecede katkıda bulunmaktadır. Dildeki mecazi söz takımları, bir bütün olan deyim manası ile onu oluşturan unsurların sözcüksel anlamları arasındaki ilişki açısından belli gruplara ayrılır. Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki isim+fiil biçiminde olan iki unsurlu deyimleşmiş fiiller de bunun gibi özellikleri göz önünde bulundurularak kendi arasında bölümlere ayrılabilir. Tanınmış Kazak dilbilimcisi K. Ahanov deyimleri üçe ayırır: 1) frazeolojik bütünlük, 2) frazeolojik birlik, 3) frazeolojik takım (1993: 171). Deyimleşmiş fiilleri de semantik yapısına göre üçe ayırmak mümkündür. Bunun ilkinde prof. K.Ahanov’un frazeolojik bütünlük olarak gösterdiği deyimleri dâhil etmek mümkündür. Bunlar “semantik bakımdan bölüklere ayrılması mümkün olmayan, bir bütün manasının onu oluşturan sözcüklerin anlamıyla hiç ilişkisi olmayan...” (Ahanov 1993: 171) deyimleşmiş fiillerdir. Deyimleşmiş fiilin frazeolojik bütünlük olarak tanınması için onun anlam olarak bünyesindeki kelimelerin hiç biriyle ilgisi olmamalıdır. Deyimin anlamının hangi sebeplerle ilgisiz kelimelerden oluştuğunu açıklamanın dilin bugünkü

durumu açısından çok zor olduğunu vurgulayan Prof. K.Ahanov, “anlama ilk başta esas olan belirti zamanla kaybolmaya yüz tutar ve sonra tamamen unutulur” (1993: 173) demektedir. Bunlar, yukarıda örnek olarak verilen *jürek jalğau*, *jüregi taluu*, *yüreği bayılmak* gibi deyimleşmiş fiillerdir. İlk bakışta deyimleşmiş fiillerin semantik temeli isim unsuru gibi görünür. Mecazi deyimlerde, özellikle frazeolojik bütünlüklerde durum öyle değildir. Örnek verdiğimiz deyimlerin manalarını, herhangi bir unsurunu esas alarak açıklamak olanaksızdır ve onların kalıplaşmalarına temel olan mecazi hareket biçimi de bulunmamaktadır. Üstelik bu deyimlerin isim unsurları başka bir kelimeden olan değişik şekilleri de mevcuttur. Örneğin, *jürek jalğau* deyiminin *özek jalğau*, bunun gibi *jüregi taluu* deyiminin *özegi taluu* veya *özegi üziluu* gibi eşanlamlıları da bulunmaktadır. Bu deyimler de acıkmayı ve yemek yemeyi belirtirler. Türkiye Türkçesinde *içi bayılmak* ile *yüreği bayılmak* deyimlerinin anlamlarında hiçbir fark yoktur. Anlam bakımından bu ikisine yakın olan *içi ezilmek* deyimini vardır. Bu deyim zikredilen deyimlerden biraz farklı olarak çok acıkmak değil, “biraz acıkmak, acıkmış gibi olmak” anlamlarına gelir. (*Türkçe Sözlük* 1988: 674). Kazak Türkçesinde yüreğin yerine *özek* yani “boğazdan mideye kadar yemek geçen boru, yemek borusu”, Türkiye Türkçesinde ise *iç* kelimesi kullanılmıştır. *Yürek* kelimesiyle kurulan deyimlerin başlıca özelliği, acıkmak ve yemek yemektir “yemek borusu” ve “mide, bağırsak bulunan yer, kursak” üzerinden veriliyor olmasıdır. Bu bakımdan son verilen örneklerin anlamları *yürek*’le yapılan varyantlarıyla karşılaştırıldığında daha açıktır. Çünkü bunların isim unsurları yürekle ilgili değil, yemekle ilgili kavram adlarıdır. Bu yüzden frazeolojik bütünlük olmaz. Fiil unsurları iki lehçede de fazla değişiklikliğe uğramamıştır. Bu olay, fiil unsurlarının deyim manasını oluşturmadaki bir başka görevi olduğunun göstergesi olmalıdır.

İki lehçedeki deyimleşmiş fiiller arasında frazeolojik bütünlük olarak değerlendirme imkanı bulunan örnekler mevcut mecazi takımları karşılaştırırken onların da bir takım özelliklere sahip olduklarını fark etmek mümkündür. Dış yapısı da, iç yapısı da benzemeyen frazeolojik bütünlükler bulunmaktadır. Onların ilk göze çarpan isim unsurları bile ayrılık gösterir. Örnek olarak Türkiye Türkçesindeki *abayı yakmak*, *dolap çevirmek*, *pabuç bırakmamak*, *bağrı yanmak*, *bağrını delmek*, *ciğeri yanmak*, *ciğerini delmek*, *ciğerini okumak*, *ciğerini sökmek*, *ciğerini yakmak*, *iple çekmek*; Kazak Türkçesindeki *şiy şığuu/kamış çıkmak* (araları bozulmak, kırılmak), *qıyması qısuu/bağırsağı kaşınmak* (içi ısınmak, acıkmak), *özegi örtenuu/yemek borusu yanmak* (bağ-

rı yanmak, içi yanmak, üzülmek), *büyregi buruw/böbreği çekmek* (acımak, içi ısınmak, yardım etmek), *iyegi qışuw/çenesi kaşınmak* (ümit etmek) gibi deyimleri göstermek mümkündür. Bunun gibi deyimler ancak unsurları bakımından değil, anlamları bakımından da birbirine uymamakta, yani bir lehçedeki diğerine hiç benzememektedir.

Bazı deyimleşmiş fiil unsurlarının iki lehçede tekrarlandığı da görülmektedir; ama dikkat edilecek nokta, iki lehçedeki yapı bakımından benzer frazeolojik bütünlüklerin her iki unsurunun da aynen tekrarlanamaz oluşudur. İsim unsurları aynı kelime olup bütün birimin anlamı birbirine uydukları, yani benzedikleri halde fiil unsurları anlamdaş ama başka bir kelime olabilir. Ya da iki unsuru da aynen tekrarlanmasına rağmen deyim anlamı hiç benzerlik göstermeye bilir. En önemlisi hangi lehçede olursa olsun onların (deyimleşmiş fiillerin) manalarının bileşik kelimeyi meydana getiren herhangi bir unsurunun sözcüksel anlamına bağlı olmaksızın, kendine has özel anlam belirtmeleri göz önünde bulundurulmuştur.

İki lehçedeki frazeolojik bütünlükler arasında hem dış hem de iç yapısı hemen hemen aynı olan birimler de bulunur. Bunlardan biri *jüregi jarıluw-yüreği yarılmak* deyimidir. Deyimi oluşturan sözcüklerin türü, şekli ve ayrıca sözcüksel anlamlarının aynı olmasının yanında deyim manalarında da ortaklık var. Deyim, iki lehçede de “çok korkmak” anlamını taşır. Ancak bu deyim, Kazak Türkçesinde sadece bir manayla sınırlı kalmamakta, yukarıdaki anlamla birlikte “çok sevinmek, neşelenmek” anlamlarına da gelmektedir. Türkiye Türkçesinde ise öyle bir anlam taşımaz, tek bir mana bildirir. Aynı kökten gelen akraba diller olmasına rağmen iç ve dış yapısı birbirini tekrarlayan deyimler bile küçük de olsa bu tarz farklı özellikler gösterebilmektedirler. İki lehçedeki frazeolojik bütünlük sayabildiğimiz birimler arasında en benzeri bu ikisidir. Başka bütünlüklerden yukarıdakine yakın benzerlikler tespit edilememiştir. Yapısal unsurları bakımından birbirine uygun gelen bir başka frazeolojik bütünlük *jüregi januw-yüreği yanmak*, bu deyim, Kazak Türkçesinde “sevgiden içi yanmak, birine aşk olmak”, Türkiye Türkçesinde “çok susamak; büyük bir acı duyarak çok üzülmek” (*Türkçe Sözlük* 1988: 1653) anlamını taşır. Bu deyim iki lehçede farklı anlamlara gelmektedir. Bununla birlikte bu deyim, iki lehçede de gönülle ilgili anlamlar taşıması bakımından benzerdir. Anlamları ayrı ama dış görünüşü aynı olan frazeolojik bütünlüklerden biri de *jüregi qarayıw-yüreği kararmak* deyimidir. Bu deyim Türkiye Türkçesindeki anlamı “sıklamak, bunalmak”tır (*Türkçe Sözlük* 1988:

1653), Kazak Türkçesindeki bir manası “içi bayılmak, acıkmak”, ikinci bir manası da “kötülük yapmayı düşünmek, niyeti bozulmaktır”. Bunlardan her biri *yürek* kelimesinin özel fonksiyonuyla kalıplaşan deyimleşmiş fiiller ve hiçbiri bünyesindeki kelimelerin bugünkü sözcüksel anlamıyla ilgili kavramları belirtmez. Yapıları bakımından aynı, fakat anlamları ayrı olan frazeolojik bütünlükler çok azdır. Bunlardan biri – *qanı qaynaw-kanı kaynamak*, bunun Kazakçası “çok kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek” anlamını taşıırken, Türkiye Türkçesinde iki türlü anlamı var: 1) “birdenbire samimi olmak, pek sevmek”, 2) “gücü taşmak, yerinde duramamak” (*Türkçe Sözlük* 1988: 776).

İki lehçedeki frazeolojik bütünlük sayabileceğimiz benzer deyimleşmiş fiillerin bazılarının isim unsurları aynı kelime iken, fiil unsurları başka bir kelimedir. Bu durumu örnekleyen deyimlerin önemli bir bölümü *yürek* kelimesiyle oluşturulanlardır. İsim unsurları aynı olmakla beraber, onların anlamlarında da benzerlikler bulunmakta ve hatta bazen anlamları da aynı olmaktadır. Anlamları bakımından benzerlikleri olmasında fiil unsurlarının da kendilerine özgü katkılarının var olduğu fark edilmektedir. Onlar, hem kelime olarak hem semantik bakımdan aynı olmamakla birlikte anlamları yakın olan fiillerdir. Örneğin, *jüregi köteriluw (aynuw)-yüregi kabarmak*. Fiil unsurları aynı kelime değildir fakat manalarında benzerlik vardır. Türkiye Türkçesinde bu fiil (kabarmak) birçok anlamda kullanılır: 1) *ağırlığı artmadan hacmi büyüme*, 2) *(sıvılar için) yağışlardan veya kaynamaktan taşımaya yüz tutmak*, 3) *niceliği artmak, büyüme*, 4) *şişmek, genişlemek*, 5) *(hayvanlar için) tüyleri dikilmek*, 6) *(kumaş için) üzerinde tüyler oluşmak, havlanmak* 7) *ıslanıp veya ısınıp yerinden kurtulmak*, 8) *(deniz) dalgalanmak, büyük dalgalar oluşmak*, 9) *bulanmak*, 10) *(öfke, sevgi gibi bazı duygular için) gittikçe güçlenmek*, 11) *kafa tutmak, öfkelenip üzerine yürüyecek gibi olmak*, 12) *böbürlenmek, gururlanmak* (*Türkçe Sözlük* 1988: 751). Kazakçadaki deyim yapımında kullanılan iki fiilin de anlamı burada vardır. Ama ne kadar benzese de onlar aynı kelime değildir. Hem de Türkiye Türkçesinde (*yüregi kabarmak*) sadece “midesi bulanmak” değil, kullanım yerine göre “içi sıkıntı ile dolup derin soluk alma gereğini duymak” (*Türkçe Sözlük* 1988: 1653) anlamına da gelir. Fakat yine de bunların (jüregi köteriluw, jüregi aynuw, yüregi kabarmak) fiil unsurları dikkatle incelendiğinde, bütün birimin belirttiği anlamda onların, yani fiil unsurlarının sözcüksel anlamını görmek mümkündür. Mide bulanmak, mide hizmetinin bozulmasıyla ilgili bir durum ve bununla birlikte mide bulandığında insan içinin kabardığı da bir gerçektir. Buna ek olarak, *jürek jalğaw, jüregi sazuw, jüregi taluw, jüregi*

köteriluw, jüreği aynuw, yüreği bayılmak, yüreği kabarmak deyimlerinin isim unsurları aynı olmakla beraber bütün birim olarak semantik açıdan da ortak nitelikleri vardır. Bütün bu deyimler yemek ve mideye ilgili kavramları belirtir. Buna göre *yürek* kelimesinin tarihi bakımdan çok eski bir dönemde iç organla, belki mideyle ilgili genel adlandırma olduğuna dair tahmin yapılabilir. Böyle bir yorum yapmaya Türkiye Türkçesinde *yürek* yerine *iç* kelimesinin kullanılması da sebep olmaktadır. *Yüreği bayılmak=içi bayılmak* olarak ve *yüreği kabarmak* da *içi kalkmak* olarak kullanılabilir. İki lehçede de örnekler çoğaltılabilir. Örneğin, *jüregine tiyuw* “yağ veya yağlı yemek dokunmak” anlamını vererek yukarıdaki deyimler gibi yemek ile yemek yeme ile ilgili kavramı belirtir. Eğer bu örnek verilen deyimleşmiş fiillerin isim unsurları (yürek) tarihi bakımdan iç organı belirten genel bir isim olmuşsa, bu deyimlerin temelini de serbest söz takımı olduğu bir gerçektir. Fakat günümüzde onların söz takımı nitelikleri kaybolmuş durumdadır. Şimdi *jürek-yürek* kelimesi iki lehçede de genel ad değil, tek bir organ ismidir.

Ayrı ayrı kavramları karşılayan sözcük sayısı arttıkça, genel ad olan anlam kaybolmaya yüz tutar ve sözcüğün deyimsele bağlı manası oluşmaya başlar. Sözcüğün deyimsele manası, kelimenin tek başına bağlı olmaksızın o kelimenin belli bir sözcüklerle kurduğu takımlarda ortaya çıkan özel bir manadır. Onun özelliği şudur ki, bir kelime çeşitli anlamlarda kullanıldığı zaman ortaya çıkan bazı söz takımları, anlamsal özelliğini yitirmez, bir kavram seviyesine ulaşır ve tamamen kalıplaşmış anlama dönüşür. Bunun gibi takımların ayrı ayrı sözcüklere parçalanamayacağı bu yüzdendir. Takımı oluşturan kelimeler, anlamsal açıdan yenilenir ve deyim bütünü manası hiç bir unsuruyla doğrudan bir ilgi göstermez. Hatta frazeolojik bütünlük oluşturmakta olan kelimelerin günümüzdeki sözcüksel niteliği bakımından birleşme/öbekleşme değeri de olmayabilir. Nitekim iki lehçedeki yakın anlamlı ve yapıları benzer kimi deyimleşmiş fiilleri onları oluşturan sözcükleri karşılaştırmak üzere dilin bugünkü durumu açısından ele alındığında bilinmeyen, fakat anlamın kalıplaşmasına temel olan vasfı tespit etmek mümkün gibi görünüyor. Deyim manasının kalıplaşmasına temel olan sıfatın izi silindikçe o söz takımının mecazlaşması artar.

Bu deyimleşmiş fiillerden biri *öti jarıluw*, Türkiye Türkçesinde *ödi kopmak/patlamak*, iki lehçedeki deyim oluşturan sözcük türleri aynıdır ve fiil unsurları da benzerdir. Daha önce verilen örneklerdeki gibi dış yapıları bakımından aynı olamakla beraber deyim manası iki lehçede farklı farklıdır.

Kazakça, “aşırı derecede sinirlenmek, küplere binmek” manalarına gelirken, Türkiye Türkçesinde “çok korkmak” manasına gelir. Bu iki mananın hangi vasıf üzerinde ortaya çıktığını tayin etmek mümkün değildir.

İki lehçedeki *yürek* kelimesiyle yapılan ve anlamsal bakımdan birbirine benzeyen deyimleşmiş fiillerden birkaç örnek daha vermek gerekirse: *jüregi uşuw-yüreği ürpermek* “çok korkmak” anlamında ve *jürek toqtatuw-yürek vermek* “cesaretlenmek/cesaretlendirmek”. Örnek verilen bu deyimlerdeki ortak anlam, korkmak ve yüreklenmek manalarıyla ilgilidir. Ortak vasıf manevi güçle ilgili olduğundan, burada da *yürek* genel olarak iç dünyamıza bağlıdır. Daha önce verilen örneklerde olduğu gibi bunlar iki toplumun ortak anlayışından haber vermekle birlikte bu tarz benzerliklerin her zaman görüldüğü söylenemez.

Kazak Türkçesindeki *jüregi eljürew* deyiminin de manası iç dünyamızla ilgili “acımak” anlamında kullanılır. Türkiye Türkçesindeki *yüreği parçalanmak*, *yüreği burkulmak*, *yüreği sıkılmak* deyimlerinin de manalarında iç dünyamızla ilgili bir ortaklık olduğu kolayca göze çarpan bir özelliktir. *Yüreği soğumak*, *yüreği şişmek*, *yüreği tükenmek*, *yüreğinden geçmek*, *yüreğinden gelmek*, *yüreğine inmek*, *yüreğini tüketmek* gibi deyimleşmiş fiillerin Kazak Türkçesinde karşılaştırılabilecek benzer özellikleri yoktur ve bunların deyim olarak kalıplaşmalarına esas olan özelliği belirlemek zordur. Mecazi deyimlerin, özellikle frazeolojik bütünlüklerin temel başlangıcını tam olarak belirlemek her zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü aradan geçen uzun zaman, deyim bünyesindeki kelimelerin eski sözcüksel niteliklerini unutturmaktadır. Diğer taraftan da deyimler ilk ortaya çıktığı zamanlarda bile mecazi anlam esasında yapılmış ve mecaz anlam taşımışlardır. Eski zamanlardaki mecazi anlam zamanla niteliğini kaybetmiş ve onların ortaya çıkmasını sağlayan temel anlam tamamen unutulmuştur.

Sonuç

İnsan toplulukları gelişerek değiştiği için insan düşüncesine tesir eden ve belirli bir kavramın oluşmasına temel teşkil eden toplumsal olgular da aynı şekilde kalmayarak değişir. İnsan topluluklarının iletişimini sürdürebilmesi için farklı kelimelerin belirli görevleri olduğu gibi deyimlerin de bu bağlamda önemi büyüktür. Her toplum, kendi dilini geliştirme aşamasında kelime hazinesiy-le birlikte deyim hazinesini de zenginleştirmiştir. Deyim, düşünmenin, daha doğrusu soyut bir şekilde düşünmenin ürünüdür. Dil, toplumsal bir araç olduğundan toplumla birlikte soyut biçimde düşünmenin ve düşünce ürünü

olan kavramların da şekli değişmektedir. Eskilerin yerine yenileri gelir. Yeni çabuk tanınır ve kolayca ayırt edilir. Çok eski zamanlardan beri halkın dilinde yaşamakta olan eski dil birimleri, kuşaktan kuşağa biçimlerini pek değiştirmeden miras olarak kalmıştır. Sözcükler, halkın genel mirası olarak milli varlık vasfını taşıdığından, ne kadar eski olursa olsun, onların manası o dilde konuşan insanlar topluluğuna yabancı gelmez. Kimi deyimleşmiş fiillerin isim unsurları, günümüzde ayrı bir sözcük olarak kullanılmayan, sadece belli bir deyim içerisinde bulunan kelime de olabilir ama deyim anlam açısından bir kayba uğramamaktadır. Kazak ve Türkiye Türkçesindeki deyimleşmiş fiiller sıradan fiillerle karşılaştırıldığında fiillerin çok anlamlılığa sahip olabildiği, deyimleşmiş fiillerin ise sınırlı anlamı veya kavramı ifade ettiği de görülebilmektedir. Deyimleşmiş fiiller aracılığıyla ifade edilen kavramın karmaşık olmasının sebebi, olaylarla hareketlerin açık ve yalın halleriyle değil, fiillerin semantik açıdan ele alınmasından kaynaklanmaktadır.

Kaynaklar

- Ahanov, Kaken (1993). *Til biliminin negizderi/Dil Biliminin Esasları*. Almatı: Sanat Basım Evi.
- Aksoy, Ömer Asım (1978). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Bilgin, Muhittin (2002). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Bolğanbayulı, Aset ve Ğubaydulla Qalyulı (1997). *Qazirgi Qazaq tilinin leksikologiyası men frazeologiyası*. Almatı: Sanat Yay.
- Hasenova, Akkal (1971). *Etistiktin leksika-grammatikalıq sipatı*. Vlmadı: Ğılım Yay.
- Hertek, Yakov Şanmakoviç (1978). *Frazeologiya sovremennogo tuvinskogo yazıka*. Kızııl: Tuvinskoye Knijnoye İzdatelstvo.
- Isqaqov, Ahmedi (1991). *Qazirgi qazaq tili/Çağdaş Qazaq Dili*. Almatı: Ana Tili Basım Evi.
- Kenesbayev, İsmet 1977. *Qazaq tilinin frazeologiyalıq sözdigi/Kazak Dilinin Deyimler Sözlüğü*. Almatı: Ğılım Basım Evi.
- Kenesbayev, İsmet ve Ğaynettın Musabayev (1988). *Qazirgi qazaq tili/Çağdaş Qazaq Dili*. Almatı: Ğılım Basım Evi.
- Öztürk, Deniz (2008). *Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Filler*. Ankara: TDK Yay.
- Sağındıqulı, Berikbay (1994). *Qazaq tili leksikası damununın etimologiyalıq negizderi*. Almatı: Sanat Yay.
- Smağulova, Guldarhan (1996). *Frazeologizmderdin varyanttılığı*. Almatı: Sanat Yay.
- Uraksın, Zinnur Gazizoviç (1975). *Frazeologiya başkirkogo yazıka/Başkurt Dilinin Deyimleri*. Moskova: Nauka Basım Evi.
- Türkçe Sözlük* (1988). Ankara: TDK Yay.

The semantic structure of verbal phraseological units in Kazakh and Turkish languages*

Amirzhan Rysbayev**

Gulzada Temenova***

Abstract

Idioms - are a set phrases or sentences that expresses different concepts, mainly characterized by the direct value, and having a special structure and syntax. This article attempts to analyze and compare the internal and external forms of verbal phraseological units in Turkic languages, namely in Kazakh and Turkish. We consider sustainable verb combinations with the total native Turkic origin, as well as some verbs that are specific to each language separately. Special attention is paid to the study of the structure of phraseological units name + verb, and analyzes the semantics of phraseological components.

Keywords

idiom, verbal idiom, the verb element, phraseological unity, internal and external form

* Date of Arrival: 18 Mayıs 2016 – 26 July 2016

You can refer to this article as follows

In-text: (Rysbayev ve Temenova 2018: Page)

References: Rysbayev, Amirzhan – Temenova, Gulzada. (2018). Kazak ve Türkiye Türkçesindeki Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Fiillerin Anlamsal Yapısı. *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 85: 113-128.

** Senior Lecturer, Al-Farabi Kazakh National University, Faculty of Oriental Studies. Almaty/ Kazakhstan

esabatyrbek@gmail.com

** Senior Lecturer, Al-Farabi Kazakh National University, Faculty of Oriental Studies. Almaty/ Kazakhstan

gulzadakanat@hotmail.com

Семантическая структура глагольных фразеологизмов в казахском и турецком языках*

Амиржан Рысбаев**

Гульзада Теменова***

Абстракт

Фразеологизмы – это устойчивые словосочетания или предложения, выражающие различные понятия, в основном отличающиеся от прямого значения и имеющие особую структуру и синтаксис. В данной статье предпринята попытка проанализировать и сравнить внутреннюю и внешнюю форму глагольных фразеологизмов в тюркских языках, а именно в казахском и турецком. В работе рассматриваются устойчивые глагольные сочетания, имеющие общее исконно тюркское происхождение, а также отдельные глаголы, специфичные для каждого языка в отдельности. Особое внимание в исследовании уделяется структуре фразеологизмов имя + глагол, анализируется семантика компонентов фразеологизма.

Ключевые слова

Фразеологизм, глагольный фразеологизм, глагол, элемент, фразеологическое единство, внутренняя и внешняя форма.

* Поступила в редакцию: 18 мая 2016 г. – Принята в номер: 26 июля 2016 г.

Вы можете сослаться на данную статью следующим образом:

В тексте: (Rysbayev ve Temenova 2018: страница)

Литература: Rysbayev, Amirzhan – Temenova, Gulzada. (2018). Kazak ve Türkiye Türkçesindeki Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Fiillerin Anlamsal Yapısı. *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 85: 113-128.

** Ст. преп., Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби, Факультет востоковедения, Алматы/Казахстан
esabatyrbek@gmail.com

*** Ст. преп., Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби, Факультет востоковедения, Алматы/Казахстан
gulzadakanat@hotmail.com